

ENDÜLÜS HADİŞÇİLİĞİ VE İBN ABDİLBER, YUSUF ACAR

Andalusian Hadithism and Ibn Abdilber, Yusuf Acar

Ali Rıza KARA

Arş. Gör. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü Hadis Anabilim Dalı, Burdur, Türkiye [ror.org/04xk0dc21](https://orcid.org/04xk0dc21)
Assist. Prof. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy University Faculty of Theology Department of Basic Islamic Sciences Department of Hadith, Burdur, Türkiye
 arkara@mehmetakif.edu.tr <https://orcid.org/0000-0002-4465-1177>

Makale Bilgisi / Article Information:

Makale Türü / Article Type: Kitap Tanıtımı / Book Review
Geliş Tarihi / Received: 26.10.2023
Kabul Tarihi / Accepted: 09.11.2023
Yayın Tarihi / Published: 15.12.2023

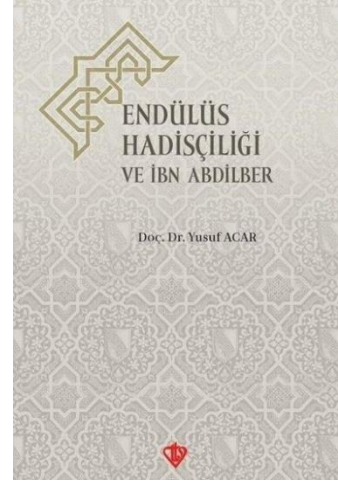
 Atıf / Cite as: Kara, Ali Rıza. "Endülüs Hadisçiliği ve İbn Abdilber, Yusuf Acar". *Mütefekkir* 10/20 (2023), 605-609. <https://doi.org/10.30523/mutefekkir.1405412>

 Telif / Copyright: Published by Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi / Aksaray University Faculty of Islamic Sciences, 68100, Aksaray, Turkey. Tüm Hakları saklıdır / All rights reserved.

 İntihal / Plagiarism: Bu çalışma hakem değerlendirmesinden geçmiş, bir intihal yazılımı ile taranmıştır. İntihal yapılmadığı tespit edilmiştir. This article has gone through a peer review process and scanned via a plagiarism software. No plagiarism has been detected.

ENDÜLÜS HADİŞÇİLİĞİ VE İBN ABDİLBER, YUSUF ACAR*

Endülüs yaklaşık sekiz asır boyunca İslam medeniyetinin hüküm sürdüğü bir coğrafya olmuştur. Bu süre zarfında Endülüs'te Batı'nın aydınlanmasına da katkı sağlayacak gerek fen gerekse İslam ilimleri alanlarında birçok eser yazılmıştır. Konu hadis ilmi özelinde ele alınacak olursa bu coğrafyanın hadis şerhlerinde de öncü bir rol üstlendiğini söylenebilir. Zira bazı hadis kitaplarının şerhleri ilk olarak burada başlamış sonrasında ise gelişim göstererek devam etmiştir. Endülüs, hadis şerhlerinde öncü bir rol almasının yanı sıra diğer coğrafyalardaki hadis şerhlerinin kaynakları arasında da yer almıştır.¹

Endülüs hadis şerhçiliği söz konusu olunca ilk akla gelen isimlerden biri, İbn Abdilber'dir (ö. 463/1071). İbn Abdilber, kaleme aldığı *et-Temhîd* ve *el-İstizkâr* şerhlerinin *Muvatta'* üzerine yazılan en geniş şerh eserlerinin olmasının yanında kendinden sonraki birçok şerhe de kaynaklık etmiştir.² Bundan dolayı İbn Abdilber'in hadisçiliği müstakil olarak çalışılması gereken bir konudur. Tanıtım ve değerlendirmesini yapacağımız bu kitap, ismine uygun olarak Endülüs'deki hadis faaliyetlerinin tarihî seyrini ve İbn Abdilber'in hadisçiliğini konu edinmektedir. Emek mahsulü olan bu eser, giriş, üç bölüm ve sonuçtan oluşmakta olup yazarın doktora sonrasında kaleme aldığı bir çalışmadır. Ülkemizde doktora seviyesinde İbn Abdilber üzerine bir çalışmanın olmaması yazarı bu çalışmaya sevk eden başlıca amil olmuştur. Yazar, bu eksikliğe dikkat çektikten sonra İbn Abdilber üzerine hem ülkemizde yapılan yüksek lisans çalışmalarının hem de yut dışındaki doktora seviyesindeki çalışmaların bir listesini yapmıştır.

Acar, giriş kısmında Hadis usûlünün İbnü's-Salâh'la (ö. 643/1245) birlikte indirgemeci bir yapıya dönüşerek ashâbü'l-hadis dolayısıyla da Şafî-Eş'ârî düşünceyi temsil ettiğini, Mâlikî ve Hanefî hadis anlayışının yeterince hadis ilimlerine yansıtılmadığını ifade etmiştir (s. 2). Acar, İbnü's-Salâh'ın akademik bir kaygıdan ziyade içerisinde bulunduğu kriz döneminin kendisini buna sevk ettiğine de dikkat çekmiştir (s. 3-4). İbnü's-Salâh'ın eserini oluştururken Râmhürmüzî (ö. 360/971), Hâkim (ö. 405/1014) ve Hatîb'den (ö. 463/1071) istifade ettiğini belirten müellif, bu isimler dışında onun

* Yusuf Acar, *Endülüs Hadîşçiliği ve İbn Abdilber* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2020).

¹ Konu hakkında bilgi için bk. Ali Rıza Kara, *Endülüs Hadis Şerhçiliği (Hicrî III-VI. Asırlar)* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023), 210-214.

² Kara, *Endülüs Hadis Şerhçiliği*, 190-197.

Beyhakî (ö. 458/1066), İbn Abdilber ve Kâdî İyâz'dan (ö. 544/1149) yararlandığını da vurgulamıştır (s. 5). Müellif, İbnü's-Salâh'ın kaynakları arasında yer almasının yanında Hatîb ile çağdaş olması ayrıca Batı İslam coğrafyasında bulunması ve zaman zaman kadılık yapması sebebiyle İbn Abdilber üzerinde yoğunlaşılması gerektiğini salık vermiştir (s. 5-6). Dolayısıyla giriş kısmında İbnü's-Salâh'la beraber tek tipleşen hadis usûlü anlayışının bulunduğu belirtilmiş bu anlayışın kaynaklarından olan İbn Abdilber üzerinde de ayrıca durulması gerektiği ifade edilmiştir. Şu belirtilebilir ki; yazar girişteki bu açıklamaları doğrultusunda bazı hadis usûlü meselelerinde İbn Abdilber ve İbnü's-Salâh arasında kıyaslama yapmıştır. Ancak bunun sınırlı sayıda olduğunu ifade edilebilir. Dolayısıyla girişte önemine dikkat çekilen bu durumun çalışmada daha geniş ve derinlikli ele alınması beklenirdi.

Çalışmanın Birinci Bölümünde yazarın Endülüs'teki hadis tarihini genel bir biçimde ele aldığı söylenebilir. Buna göre Acar, hadis ve hadisle ilgili kitapların Endülüs'e ilk kiminle ve ne zaman ulaştığına yer vermiş daha sonrasında da bu eserler üzerinde hangi çalışmaların yapıldığını ele almıştır. Acar, Endülüs'ün hadisle tanışmasının Doğu'da tasnif edilen eserlerin buraya taşınması sayesinde gerçekleştiğini ve burada hadis tedvin ve tasnif faaliyetlerinin sınırlı sayıda olduğunu ifade etmiştir. Burada dikkat çekilen hususlara değinmek gerekirse müellif, ilk zamanlarda Endülüs'te *Muvatta'* ile sınırlı bir Mâlikîliğin olduğunu İbn Habib (ö. 238/583) ile birlikte *Muvatta'*daki görüşlerin hadislerle desteklenmeye başladığını, Bakî b. Mahled (ö. 276/889) ve İbn Vaddah'ın (ö. 287/900) Doğu'ya yaptıkları rihleler neticesinde ise Endülüs'te hadis rivayetlerinin daha da yaygınlaştığını ifade etmiştir. Yine yazar burada hicrî dördüncü ve beşinci asırdan sonra hadis alanına dair önemli eserlerin kaleme alındığını belirterek, bu çalışmalarda katkısı olan âlimlere de dikkat çekmiştir.

Müellif, kitabın İkinci Bölümünü İbn Abdilber'in hayatı, tahsili ve eserlerine ayırarak bu konuları detaylıca ele almıştır. Bu bağlamda Acar, İbn Abdilber'in hem hocalarını hem de eserlerini geniş bir listede yer vererek tanıtmıştır. Ayrıca Acar, İbn Abdilber'in Endülüs içerisinde birçok yer değiştirse de bölgeden dışarı çıkmadığını ve mülükü't-tavâif asrında yaşadığını ifade etmiştir. Acar, bu bölümün alt başlıklarında İbn Abdilber'in itikâdî ve fikhî tutumuna da yer vermiştir. Yazar, Abdilber'in eserlerinden alıntılarla itikâdî meselelerde onun selefının tutumunu benimsediğini ve konuyla ilgili nasları te'vilden kaçındığını ifade etmiştir. Müellif, İbn Abdilber'in fikhî tutumu konusunda ise bazı tabakât kitaplarında onun önceleri zâhirî mezhebine mensup olduğuna dair bilgiyi kabul etmemiş ve onu Malikîlik içerisindeki ehl-i hadis ekolüne daha yakın görmüştür. Ayrıca yazar, İbn Abdilber'in kendine ait görüşleri ortaya koymasından hareketle onun fıkhta müçtehit seviyesinde olduğu kanaatinde dir.

Yazar, "İbn Abdilber'in Hadis ve Sünnet Anlayışı" başlıklı Üçüncü Bö-

lûme de geniş yer ayırarak burada İbn Abdilber'in hadis, sünnet, hadis usûlü konusundaki görüşleri ve hadis şerhçiliği hakkında bilgi vermiştir. Acar'a göre İbn Abdilber, hadis ve sünnetin aynı anlama gelmediğini savunmaktadır. Acar, onun bu görüşünü satır arası okumalardan yola çıkarak ortaya koymaktadır. İbnü's-Salâh'ın hadis usûlü konularında sıkça İbn Abdilber'e atıf yapmasını önemli gören yazar, ayrı bir başlık altında onun konuyla ilgili görüşlerinin ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Müellif bu meseledeki başlıkları, *et-Temhîd*'in girişindeki hadis usûlü ve eser içerisinde değinilen konulardan hareketle belirlemiştir. Acar, İbn Abdilber'in hadis usûlüyle ilgili görüşlerini açıklarken yer yer mukayese yaparak onun diğer âlimlerden farklı olan açıklamalarını ortaya koymaya çalışmıştır. Örneğin müellif, Hâkim'in müsned hadisi "sened bakımından sıhhat şartlarını taşıyan merfû" şeklinde açıkladığını, Hatîb ve İbnü's-Salâh'ın da bu yönde açıklama yaptığını kaydetmiş, İbn Abdilber'in ise müsned hadisi "ister muttasıl ister munkatı' olsun senedi Hz. Peygamber'e ulaşan rivâyet" için kullandığını ifade etmiştir (s. 262). Acar, bu başlıktan sonra İbn Abdilber'in hadis şerhçiliğini ele almıştır. Acar, İbn Abdilber'in şerhçiliğinin ayrı bir çalışma konusu olduğunun farkında olmakla birlikte bazı örnekler üzerinden onun şerhçiliğine yer vermiştir. Kanaatimizce müellif İkinci Bölümdeki "İtikadî ve Fikhî Tutumu" ile yine bu bölümdeki "Cerh ve Ta'dîl" ve "Teâruzu Giderilmesi", adlı alt başlıkları bu başlık altına alsaydı İbn Abdilber'in şerhçiliği daha sistematik halde sunulmuş olurdu. Zira mezkûr alt başlıklardaki örneklerde genelde *el-İstizkâr* ve *et-Temhîd*'den nakledilmiştir.

Üçüncü Bölümün son alt başlığı, İbn Abdilber'in "Sahîhayn'a Yaklaşımı"dır. Başlık, İbn Abdilber'de Buhârî (ö. 256/870) ve Müslim'in (ö. 261/875) *Sahîh*'lerinin ayrı bir yeri olduğu düşüncesini ihsas ettirmektir. Fakat müellif, İbn Abdilber'in *Sahîhayn*'a ayrı bir önem atfettiğine dair bir kanıtın bulunmadığını zikretmiştir. Yazar, İbn Abdilber'in Buhârî ve Müslim'in *Sahîh*'lerine yaklaşımının onun *el-Ecvibe an Mesâil'l-mustağrebe* adlı eserinden değerlendirilebileceğini ifade etmiştir. Yazarın da belirttiği üzere adı geçen eser, İbn Abdilber tarafından Buhârî'nin *Sahîh*'indeki anlaşılması zor olan hadisler hakkında kendisinden açıklama istenmesine binaen kaleme alınmıştır. Müellif de bu noktada eserdeki bazı örneklerle yer vermekle yetinmiştir. Dolayısıyla İbn Abdilber'in *Sahîhayn*'a yaklaşımının bu eser üzerinden ifade edilemediği söylenebilir.

Yazarın çalışmanın sonunda geniş bir kaynakça listesi sunmasından hareketle konuyla alakalı gerek Türkçe gerekse Arapça birçok kitaptan yararlandığı ifade edilebilir. Çalışmanın üslubu sade ve anlaşılır olmakla birlikte kimi zaman anlamayı zorlaştıran uzun cümleler bulunmaktadır (s. 41, 69, 320-321). Ayrıca müellif kimi yerlerde bazı hadislerle terkip kullanarak atıf yapmıştır (s. 264, 280). Ancak dipnotta bu hadisler açıklansaydı okuyucular için faydalı olabilirdi. Yazar, ilk iki bölümün sonunda bölüm değeri-

dirmesine yer verdiği halde üçüncü bölümde bu yöntemini terk etmiştir. İbn Abdilber'in hadisçiliğini tahlil etme hususunda bazı yerlerde onun ifadeleri doğrudan nakledilmiştir. Müellif, bu yerlerde takibin daha kolay olması için doğrudan nakilleri, metin içinde ayırt edilecek bir şekilde göstermesi daha iyi olabilirdi. Son olarak çalışmadan istifadeyi artırma adına dizin de eklenebilirdi.

Çalışma, Endülüs'te hadis faaliyetlerinin nasıl başlayıp gelişme gösterdiğine dair bilgi sunması açısından istifade edilebilir. Ayrıca eser, hadis alanına önemli katkılar sağlayan İbn Abdilber'in görüş ve düşüncelerini öğrenmede de yardımcı olmaktadır.

KAYNAKÇA

Acar, Yusuf. *Endülüs Hadisçiliği ve İbn Abdilber*. Ankara: TDV Yay., 2020.

Kara, Ali Rıza. *Endülüs Hadis Şerhçiliği (Hicrî III-VI. Asırlar)*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Doktora Tezi, 2023.

Etik Beyan / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Yazar(lar) / Author(s): Ali Rıza Kara.

Finansman / Funding: Yazar(lar), bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadıklarını kabul eder(ler). / The authors acknowledge that they received no external funding in support of this research.